

Identifikácia stratégií zvládania nespravodlivosti v partnerskom vzťahu

The identification of coping strategies for injustice in intimate relationship

Denisa Rovenská^{1*}, Ladislav Lovaš¹

¹Katedra psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Josefa Šafárika

Abstrakt

Príspevok skúma, aké zvládacie stratégie ľudia využívajú, keď sa vyrovnávajú s prežitou nespravodlivosťou v partnerskom vzťahu. Cieľom výskumu bolo skonštruovať dotazník na zachytenie zvládacích stratégií s následnou identifikáciou faktorovej štruktúry, overením vnútornej konzistencie faktorov a špecifikovaním charakteru faktorov. Na daný účel bol zostavený 53-položkový dotazník. Výskumu sa zúčastnilo 207 respondentov s priemerným vekom 26.77 rokov (SD = 4.72). Faktorové riešenie poukázalo na päť faktorov s uspokojivou vnútornou konzistenciou: (1) spolupráca ($\alpha = 0.848$), (2) sebaapresadzovanie ($\alpha = 0.815$), (3) pomsta ($\alpha = 0.650$), (4) inštrumentálna opora ($\alpha = 0.700$), (5) nonšalancia ($\alpha = 0.712$). Charakter faktorov bol zisťovaný vo vzťahu k všeobecným stratégiám odrážajúcim zvládanie vo forme ochrany vlastného Self pomocou metodiky Brief COPE (Carver, 1997) a k stratégiám zahŕňajúcim faktor interakcie prostredníctvom metodiky Rahim Organizational Conflict Inventory II (Rahim & Magner, 1995). Verifikácia súvislosti medzi faktormi novovzniknutého dotazníka a iných metodík ukázala, že vzniknuté faktory korelovali významne a v očakávanom smere s nástrojmi slúžiacimi k hodnoteniu konštruktov, ktoré možno pokladať za teoreticky súvisiace s konceptom zvládania. Konkrétne zistenia sú interpretované v texte príspevku.

Kľúčová slova: spravodlivosť, zvládanie nespravodlivosti, partnerský vzťah, faktorová štruktúra, psychometrické vlastnosti

Abstract

Problem. Injustice appraisals follow from (a) believing that somebody's entitlement has been violated and (b) attributing responsibility and blame for this fact to some other agents than the person affected (Mikula, Scherer, & Athenstaedt, 1998). Social justice research has shown that people respond with negative attitudes and behaviors when they perceive unjust situations. The tradition of socio-psychological research in the context of injustice is focused on two main ways of possible responses, specifically behavioral or cognitive responses (Törnblom, 1977). However, coping with injustice in intimate relationships is a specific topic. This fact has negatively affected the amount of relevant sources in this research area.

* Korespondenční autor: Denisa Rovenská, Katedra psychológie FF UPJŠ, Moyzesova 9, 040 01 Košice
E-mail: denisa.andrasiova@gmail.com

Just few previous studies were focused on the analysis of coping strategies that people use when they have been harmed by a loved one. For example, Pearlin and Schooler (1978) argue coping strategies involve: (1) self-reliance vs. advice seeking, (2) controlled reflectiveness vs. emotional discharge, (3) positive comparisons, (4) negotiation, (5) self-assertion vs. passive forbearance, (6) selective ignoring.

Methods. The contribution is dealing with the development of a questionnaire to identify coping strategies used in injustice situations in intimate relationships. The intention was also focused on define the character of identified strategies in relation to: (1) the classic coping strategies which reflect coping with injustice in individual way (using Brief COPE; Carver, 1997) and (2) the coping strategies which imply the synergistic effect (using Rahim Organizational Conflict Inventory II - ROCI II; Rahim & Magner, 1995). 207 participants with an average age of 26.77 years (SD = 4.72) were involved in the research.

Results and discussion. Factor solution pointed to five factors with satisfactory internal consistency (1) cooperation ($\alpha = 0.848$), (2) assertivity ($\alpha = 0.815$), (3) revenge ($\alpha = 0.650$), (4) instrumental support ($\alpha = 0.700$), (5) nonchalance ($\alpha = 0.712$). Character of the items noted that respondents' answers did not include just strategies which are used to cope with injustice in individual way (subjective reduction of consequences arising from injustice), but especially revealed strategies that describe coping in the frame of interaction (the synergistic nature of coping). The identified coping strategies correlated with two other constructs (Brief COPE, ROCI II) in varying degrees. This fact highlights the relevance of conceptualisation of coping with injustice in intimate relationships as a multidimensional construct which has important role in series of classic coping questionnaires (that are not able to capture the subtle differences in coping implying interaction process).

Keywords: justice, coping with injustice, intimate relationship, factor structure, psychometric characteristic

Teoretické východiská

Spravodlivosť hrá v partnerských vzťahoch dôležitú úlohu, pretože je všeobecne spájaná so šťastím, spokojnosťou a stabilitou vo vzťahu (Frisco & Williams, 2003; Aumer-Ryan et al., 2006; Schoeb et al., 2013). Za štandard spravodlivosti v partnerskom vzťahu sa považuje kritérium zhodnotenia, nakoľko sa partner/partnerka zaoberá poskytovaním zdrojov, prostriedkov na podporu potrieb druhej strany (Uehara et al., 2012).

Interakcia v partnerskom vzťahu je ale dynamický proces, ktorý nemusí vždy zaručovať rovnováhu v dimenzii osobných ziskov, výnosov oproti vkladom. Takáto nerovnovážna situácia môže byť subjektívne posúdená ako nespravodlivá, neférová. Hodnotenie nespravodlivosti vychádza (a) zo subjektívneho presvedčenia, že bolo porušené subjektívne právo, nárok a (b) z pripisovania zodpovednosti a viny inej osobe (Mikula, Scherer, & Athenstaedt, 1998).

Výsledný nesúlad medzi preferovanou a aktuálnou situáciou môže ľahko viesť k vzniku konfliktu. Výskumy z oblasti spravodlivosti opakovane poukázali, že spravodlivosť a konflikt sú úzko prepojené, a že vnímanie nespravodlivosti vždy vyvoláva konflikt (Goldman et al., 2007; Mikula & Wenzel, 2000; Priesemuth et al., 2013). Osobný konflikt odkazuje na vnímaný

interpersonálny nesúlad medzi partnermi (Jehn, 1995) a je obzvlášť ovplyvnený faktormi spravodlivosti, ktoré definujú mieru, s akou je osoba rešpektovaná a oceňovaná svojím/svojou partnerom/partnerkou, čo sa odráža v úrovni vlastného sebahodnotenia a pocitu Self (Koper et al., 1993). Konflikt vzniknutý z nespravodlivosti je častokrát sprevádzaný distresom, silnými emóciami (predovšetkým hnevom) a vyžaduje, aby „sa niečo spravilo“.

Prežívanie utrpenej nespravodlivosti, t. j. uvedomenie si, že človek sa stal obeťou neférového, nekorektného správania zo strany inej osoby, má charakter stresovej situácie. Jednotlivec sa v takej situácii cíti byť vystavený negatívne pôsobeniu, cíti sa byť poškodený, ukrivdený. To vytvára priestor (potrebu) hovoriť aj v týchto prípadoch o zvládaní problémovej situácie v rovnakom zmysle, ako sa stalo predmetom štúdia zvládanie stresových situácií.

Tradičné chápanie zvládania odkazuje na najčastejšie používanú definíciu od Lazarusa a Folkmanovej (in Folkman et al., 1986), kde je na zvládanie nazerané ako na kognitívne a behaviorálne úsilie človeka, ktoré je zamerané na zvládnutie, redukovanie alebo tolerovanie vnútorných a vonkajších požiadaviek, ktoré sú danou osobou hodnotené ako ohrozujúce či prevyšujúce jeho zdroje. Predikcia rozsahu kognitívnych i behaviorálnych stratégií závisí od osobnosti jedinca, charakteristiky prostredia a situačných faktorov (Parkes, 1986).

Práve z hľadiska situačného kontextu je potrebné zamyslieť sa nad dôležitou otázkou a to, či prežívaná nespravodlivosť netvorí špecifickú kategóriu stresových situácií. Od toho závisí, či je pri jej štúdiu optimálne využitie niektorého z existujúcich prístupov reprezentovaných známymi, z hľadiska obsahu stresovej situácie, všeobecne orientovanými metodikami. Alternatívou je chápanie nespravodlivosti ako špecifického druhu stresovej situácie, pre ktorú by bolo vhodné vytvoriť kategorizáciu využívaných postupov zohľadňujúcu špecifiká nespravodlivosti.

Tradícia sociálno - psychologického výskumu v rámci nespravodlivosti sa zameriavala z väčšej časti na dve hlavné línie možných reakcií, a to behaviorálne a/alebo kognitívne odpovede (Törnblom, 1977). Konkrétne sa skloňujú stratégie ako racionalizácia, pomoc obeti nespravodlivosti či obviňovanie obete ako pôvodcu vlastného nespravodlivého osudu (Hafer & Gosse, 2011). Reakcie ľudí na nespravodlivosť môžu taktiež viesť k intuitívnemu spájaniu náhodného zlého výsledku s predchádzajúcimi zlými skutkami toho istého vinníka (Callan et al., 2014) alebo k nutkaniu potrestať vinníka (Rand, Greene & Nowak, 2012).

Zvládanie nespravodlivej situácie zo strany partnera/partnerky však neprebíha izolovane, vo vnútornom svete poškodeného človeka (i keď samozrejme je to jedna z alternatív), ale odohráva sa na pozadí interakčného rámca. Zvládacie stratégie pri prežitej nespravodlivosti v partnerskom vzťahu môžu mať špecifickejší charakter, pretože počas vzájomnej interakcie v konfliktnnej situácii nemusí jeden z partnerov brať do úvahy výlučne svoj pohľad na spravodlivosť, ale zaujíma sa tiež o to, ako vníma spravodlivosť druhá strana (Su et al., 2008).

V prípade nespravodlivosti v partnerských vzťahoch sa preto vynára otázka, či nie je potrebné brať do úvahy v daných súvislostiach práve daný špecifický kontext partnerských vzťahov. Kľúčovú úlohu tu má otázka, či umožňujú všeobecne orientované konštrukty zvládania stresových situácií zachytiť to, čo prežíva a ako sa správa jednotlivec, ktorý sa cíti byť objektom neférového správania svojho/svojej partnera/partnerky.

Táto osobitosť témy sa však ukazuje ako negatívny dôsledok nedostatku relevantných zdrojov v danej oblasti výskumu zvládania. Len málo odbornej literatúry sa zameriava na analýzu stratégií, ktoré ľudia využívajú, ak zažili nespravodlivosť zo strany milovanej osoby.

Jedným z mála príkladov, ktoré zohľadňujú spomínanú synergiu pri zvládaní nespravodlivosti, je raná štúdia od Pearlina a Schoolera (1978). Poukázali na existenciu troch možných spôsobov zvládania stresových situácií. Prvý spôsob zvládania je definovaný ako priamy pokus o zmenu stresujúcej situácie. V tomto prípade ide o snahu dohodnúť sa s partnerom a nájsť spoločný, férový kompromis. Avšak, nie vo všetkých situáciách je možné riešiť problém priamo. Za daných okolností môže osoba využiť druhý spôsob zvládania, t. j. snaží sa kontrolovať význam stresujúcej situácie. Takéto zvládanie môže zahŕňať porovnávanie vlastnej situácie s ostatnými alebo selektívne ignorovať negatívnejšie aspekty partnerského vzťahu. Autori tvrdia, že tento spôsob je najčastejšou alternatívou zvládania v rámci manželských párov. Tretí spôsob je zameraný na reguláciu nepríjemných pocitov, ktoré sú vyvolávané nepríjemnou situáciou. To pomáha človeku istým spôsobom tolerovať stres bez toho, aby ním bol ovládaný. Emocionálne výbuchy ako kričanie na partnera alebo odstúpenie od vyriešenia partnerských problémov sú príklady pasívnych spôsobov zvládania.

Zo súčasných výskumov sa ponúka štúdia od Zacchilliho, Hendrickovej a Hendricka (2009). Autori popísali šesť štýlov reakcií na základe analýzy bežných, každodenných nezhôd medzi partnermi, konkrétne: (1) kompromisný štýl (partneri sa snažia dosiahnuť zrodu, s ktorou budú obaja spokojní), (2) dominantný štýl (vedený snahou zvíťaziť nad partnerom a mať v rozhodovaní dominantné postavenie), (3) separačný štýl (vyznačuje sa istým časovým intervalom, ktorý slúži na to, aby sa mohli upokojiť rozrušené emócie, a až po ňom nasleduje reálne riešenie problému), (4) submisívny štýl (tendencia ustupovať požiadavkám partnera bez toho, aby sa človek usiloval o naplnenie vlastných potrieb), (5) reaktívny štýl (spojený s verbálnou agresiou, nedostatkom dôvery medzi partnermi a emočnou neadaptibilitou), a nakoniec (6) vyhýbavý štýl (tendencia uniknúť, vyhýbať sa konfliktom).

Cieľom aktuálnej štúdie bolo identifikovať stratégie, ktorými sa jednotlivci snažia zvládnuť prežitú nespravodlivosť zo strany svojho/svojej partnera/partnerky. Snahou bolo overiť, či je zvládanie nespravodlivosti v partnerských vzťahoch natoľko špecifické, že si vyžaduje používanie vlastnej, úzkoprofilovej metodiky alebo ide o bežnú stresovú situáciu, ktorú je možné postihnúť klasickými dotazníkmi zvládania.

Metodika

Cieľ výskumu

Cieľom predkladanej štúdie bol vývoj a konštrukcia dotazníka na zachytenie zvládacích stratégií s následnou identifikáciou faktorovej štruktúry a overením vnútornej konzistencie faktorov. Ďalšou súčasťou výskumného cieľa bola špecifikácia charakteru identifikovaných faktorov so zámerom sledovať možné signifikantné súvislosti medzi stratégiami zvládania nespravodlivosti v partnerskom vzťahu so stratégiami, ktoré sú zahrnuté vo vybraných, už existujúcich metodikách.

Výskumný súbor

Výskumný súbor bol tvorený 207 respondentmi, ktorí udržiavali heterosexuálny vzťah (išlo o nezávislé výbery mužov a žien). Vek respondentov sa pohyboval v rozmedzí 20 až 37 rokov

(priemerne 26.77 rokov, SD = 4.72). Z rodového hľadiska sa výskumu zúčastnilo 102 mužov (s priemerným vekom 25.71; SD = 5.26) a 105 žien (s priemerným vekom 27.81; SD = 3.88). Výskumný súbor bol získaný pomocou príležitostného výberu založeného na dostupnosti osôb a ich ochote podieľať sa na výskume.

Použité metódy

Dotazník zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch - samotnému skonštruovaniu dotazníka prechádzala prvá časť výskumu, ktorej zámerom bolo zmapovať problematiku zvládania nespravodlivosti v kontexte partnerských vzťahov. 58 získaných výpovedí respondentov (vychádzajúcich z otvorených otázok) bolo podrobených obsahovej analýze a následnej kategorizácii dvoch nezávislých hodnotiteľov. Výsledkom bol súhrn 41 položiek, ktoré reprezentovali povahu jednotlivých kategórií. V ďalšom kroku bol dotazník doplnený o položky z výskumu Pearlina a Schoolera (1978). Tento krok bol považovaný za prínosný, nakoľko výpovede od našich respondentov síce pokrývali relatívne širokú škálu stratégií zvládania, avšak to neznamenalo, že ide o všetky možné zvládacie stratégie, ktoré môžu partneri využívať pri prežitej nespravodlivosti. Doplnením ďalších položiek sa nám tak podarilo rozšíriť spektrum postihnuteľných zvládacích stratégií, čo prispelo aj k možnosti vytvoriť komplexnejšiu faktorovú štruktúru odpovedí. Výsledkom bol 53-položkový dotazník, ktorý respondenti hodnotili na škále s číselnou stupnicou 1 až 6, pričom 1-vôbec nie, 6-veľmi. Vzhľadom na to, že ide o zatiaľ nepublikovaný postup, časť dotazníka kvôli názornosti uvádzame nižšie (celý nástroj je k dispozícii v prílohe príspevku).

Ked' sa ku Vám partner/-ka zachoval/-a neférov, do akej miery ste sa správali nasledujúcimi spôsobmi? (Jednotlivé výroky ohodnoťte na škále 1 - 6, pričom: 1 - vôbec nie, 6 - veľmi).

1. Snažil/-a som sa urovnať to.	1 2 3 4 5 6
2. Odpustil/-a som jej/mu.	1 2 3 4 5 6
3. Snažil/-a som sa „ jej/jemu otvoriť oči“, aby si uvedomil/-a, čo spravil/-a.	1 2 3 4 5 6
4. Dookola som premýšľal/-a o danej neférovej situácii.	1 2 3 4 5 6
5. Snažili sme sa pochopiť jeden druhého.	1 2 3 4 5 6
6. Vrátil/-a som jej/mu to.	1 2 3 4 5 6
7. Snažil/-a som sa zjednať kompromis.	1 2 3 4 5 6
8. Zámerne som sa s ňou/ním nerozprával/-a nejaké obdobie.	1 2 3 4 5 6

Brief COPE - ide o jednu z najčastejšie používaných metodík na zisťovanie jednotlivých stratégií zvládania. 28-položkový dotazník bol navrhnutý Carverom (1997) z jeho pôvodného dotazníka The Full COPE, ktorý kvôli náročnosti prešiel predefinovaním na podobu s menším počtom položiek. Dotazník Brief COPE je obsahovo rozdelený do 14 nasledovných faktorov: (1) aktívne zvládanie, (2) plánovanie, (3) pozitívne prerámovanie, (4) akceptácia, (5) humor, (6) religiozita a spiritualita, (7) využívanie emocionálnej podpory, (8) použitie inštrumentálnej sociálnej podpory, (9) sebarozptýlenie, (10) popretie, (11) ventilovanie, (12) používanie drog, (13) odangažované správanie a (14) sebaobviňovanie. Dotazovaná osoba sa vyjadruje na škále so stupnicou 1 - 6 s prisúdenými verbálnymi kotvami (1-vôbec sa na mňa nehodí; 6-úplne sa na mňa hodí). Vnútoraná konzistencia Cronbachovho α sa v našom výskume rovnala hodnote 0.928.

Rahim Organizational Conflict Inventory II (ROCI II) - je 25-položková sebaopisová metodika zameraná na analýzu konfliktných štýlov. Konkrétne meria 5 rôznych štýlov (v zátvorke sú uvedené hodnoty vnútornej konzistencie platné pre náš výskum): (1) vyhýbanie ($\alpha = 0.709$), (2) prispôsobenie ($\alpha = 0.785$), (3) súťaženie ($\alpha = 0.765$), (4) spolupráca ($\alpha = 0.745$), (5) kompromis ($\alpha = 0.705$). Jednotlivé výroky sa hodnotia na škále 1 - 5, pričom 1-nikdy a 5-vždy. Výhodou dotazníka je jeho kontextuálna neviazanosť - inštrukciu je možné meniť z hľadiska rôznych situácií (riešenie konfliktu s rodinou, partnerom, nadriadeným a pod.) (Rahim & Magner, 1995).

Výsledky

Odvíjajúc sa od stanoveného cieľa bola metodika v prvom kroku štatistických analýz podrobená exploračnej faktorovej analýze (ďalej EFA) s následnou rotáciou (metóda Varimax). EFA bola využitá, pretože doposiaľ neexistuje štúdia, ktorá by explicitne vysvetľovala faktorovú štruktúru špecifických stratégií zvládania pri prežitej nespravodlivosti v partnerských vzťahoch. Vhodnosť dát pre faktorovú analýzu bola potvrdená prostredníctvom Kaiser-Meyer-Okin testu (KMO) (s hodnotou 0.77) a Bartlettovho testu sféricity ($\alpha < 0.0001$).

Výstupom spomínaného kroku bolo faktorové riešenie s piatimi faktormi, ktoré sýtia zvládanie nespravodlivosti v partnerskom vzťahu. Konkrétne ide o (1) spoluprácu, (2) sebaopisovanie, (3) pomstu, (4) inštrumentálnu oporu a (5) nonšalanciu. Vzhľadom na rozsah dát uvádzame pre názornosť položky faktorov s najvyšším a najnižším faktorovým nábojom (viď Tab.1).

Tab. 1 Faktorová štruktúra dotazníka zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch (príklady položiek)

FAKTOR / POLOŽKA	FAKTOROVÝ NÁBOJ
F1 Spolupráca Snažili sme sa nájsť spoločné riešenie a poučiť sa z tejto chyby. Pýtal/-a som sa jej/ho, v čom je problém, čo jej/mu vadí.	0.784 0.464
F2 Sebaopisovanie Snažil/-a som sa „jej/jemu otvoriť oči“, aby si uvedomil/-a, čo spravil/-a. Presadzoval/-a som si svoj názor.	0.607 0.376
F3 Pomsta Zámerné som sa s ňou/ním nerozprával/-a nejaké obdobie. Vrátil/-a som jej/mu to.	0.800 0.414
F4 Inštrumentálna opora Požiadal/-a som o radu mojich príbuzných pri riešení danej neférovej situácie. Požiadal/-a som o radu odborníka (psychológ, lekár a i.) pri riešení danej neférovej situácie	0.730 0.509
F5 Nonšalancia Snažil/-a som sa prehliadnuť jej/jeho chybu a sústrediť sa iba na dobré veci. Nechal/-a som to tak, čas všetko spraví.	0.746 0.335

Z celkového počtu 53 položiek nemala žiadna faktorový náboj pod 0.3. Avšak, šesť položiek nebolo možné zaradiť do žiadneho zo spomínaných faktorov a deväť položiek malo vysoký náboj vo viacerých faktoroch, preto boli odstránené.

Prvý faktor F1 je sýtený 11 položkami s faktorovým nábojom od 0.464 až 0.784. Položky vyjadrujú aktívny postoj k riešeniu nespravodlivej situácie, kde sa kladie dôraz na komunikáciu a spoločné hľadanie riešenia k prospechu oboch strán. Faktor nesie názov „*spolupráca*“.

Druhý faktor F2 je sýtený 13 položkami, kde sa faktorový náboj pohyboval v hodnotách od 0.376 do 0.607. Charakteristickým znakom položiek je snaha poškodeného o znovunastolenie spravodlivosti cez presadzovanie vlastných potrieb, využívanie výčitiek či obviňovania s cieľom prinútiť druhú stranu o prispôsobenie sa v budúcnosti. Z daného dôvodu sme faktor nazvali „*sebapresadzovanie*“.

V poradí tretí faktor F3 je sýtený 3 položkami (faktorový náboj 0.414 - 0.800). Faktor vystihuje reagovanie vo forme odplaty za krivdu, prejavuje sa asertívnym až agresívnym správaním preto nesie názov „*pomsta*“.

Štvrtý faktor F4 je sýtený 4 položkami s faktorovým nábojom 0.509 - 0.730. Položky vyjadrujú potrebu vyhľadávať informácie o spôsobe zvládnutia či už pri blízkych ľuďoch, známych alebo v literatúre. Z daného dôvodu sa faktor nazýva „*inštrumentálna opora*“.

Posledný, piaty faktor F5 je sýtený 7 položkami s nábojom 0.335 až 0.746. Pre položky je charakteristická snaha prehliadať nespravodlivosť, zľahčovať závažnosť situácie, ignorovať chyby, ťažkosti, ponechať si zranené city pre seba či ustúpiť pre znovunastolenie harmónie vo vzťahu (t.j. priznám si vinu, aj keď nie je moja). Vo všeobecnosti by sa dalo povedať, že ide o akúsi tendenciu „*ostať nad vecou*“. Faktor sme z daných dôvodov pomenovali „*nonšalancia*“. Pri pomenovaní faktora sme sa inšpirovali štúdiou Lovaša (2011), ktorý v svojom výskume identifikoval faktor „*nonšalancia*“ sýtený obsahovo podobnými položkami.

Päť vzniknutých faktorov dokázalo zlúčiť 38 položiek. Vnútoraná konzistencia jednotlivých faktorov bola: (1) F1 Spolupráca ($\alpha = 0.848$), (2) F2 Sebapresadzovanie ($\alpha = 0.815$), (3) F3 Pomsta ($\alpha = 0.650$), (4) F4 Inštrumentálna opora ($\alpha = 0.700$), (5) F5 Nonšalancia ($\alpha = 0.712$).

Následne, po identifikácii faktorovej štruktúry dotazníka, sme sa zamerali na špecifikáciu charakteru položiek obsiahnutých v konštrukte. Zaujímalo nás, ako sa päť novovzniknutých faktorov vzťahuje k subškálam Brief COPE. Daná metodika bola zvolená kvôli tomu, že je jednou z najpoužívanejších v rámci danej oblasti výskumu a poskytuje širokospektrálny pohľad na rôznorodé stratégie zvládania. Využili sme korelačnú analýzu, ktorej výsledky v hodnotách Pearsonovho koeficientu uvádzame v Tab. 2.

Ako uvádza Tab. 2, spolupráca je v signifikantnom pozitívnom a slabom vzťahu s pozitívnym prerávaním (0.223; $p < 0.05$) a aktívnym zvládaním (0.285; $p < 0.01$). Spolupráca je vo významnom negatívnom a slabom vzťahu s emocionálnou podporou (-0.219; $p < 0.05$), ventilovaním (-0.224; $p < 0.05$), drogami (-0.226; $p < 0.05$), popretím (-0.231; $p < 0.05$) a odangažovaným správaním (-0.246; $p < 0.01$). Sebapresadzovanie je vo významnom pozitívnom, ale slabom vzťahu so sebarozptýlením (0.185; $p < 0.05$), aktívnym zvládaním (0.213; $p < 0.05$) a tiež s plánovaním (0.239; $p < 0.05$). Pomsta je v signifikantnom pozitívnom a tiež slabom vzťahu s plánovaním (0.262; $p < 0.01$) a sebarozptýlením (0.314; $p < 0.01$). Inštrumentálna opora je vo významnom pozitívnom slabom vzťahu so sebarozptýlením (0.202; $p < 0.05$), použitím inštrumentálnej sociálnej podpory (0.209; $p < 0.05$) a tiež so sebaobviňovaním (0.261; $p < 0.01$). Posledný faktor, nonšalancia je v signifikantnom pozitívnom slabom vzťahu s položkami: plánovanie (0.275; $p < 0.01$), drogy (0.276; $p < 0.01$), religiozita (0.303; $p < 0.01$), popretie (0.311; $p < 0.01$), ventilovanie (0.311; $p < 0.01$), humor (0.335; $p < 0.01$), pozitívne prerávanie (0.339; $p < 0.01$), využívanie emocionálnej podpory (0.380; $p < 0.01$) a použitie inštrumentálnej sociálnej podpory (0.383;

$p < 0.01$). Nonšalancia bola vo významnom pozitívnom stredne silnom vzťahu s odangažovaným správaním (0.414; $p < 0.01$) a sebarozptýlením (0.475; $p < 0.01$). Dva spomínané dotazníky sa explicitne prelínajú len v jednom faktore so spoločným názvom („*inštrumentálna opora*“). Vzťahy medzi ďalšími faktormi je možné pochopiť cez konkrétne znenie položiek, kde nachádzame relatívnu podobnosť. Avšak, získané údaje majú skôr heterogénny charakter, čo sa odráža aj v nižších hodnotách Pearsonovho korelačného koeficientu (hodnoty sa pohybovali od 0.186 do 0.475). Táto skutočnosť odkazuje na ťažkosti pri stanovení charakteru novovytvoreného dotazníka prostredníctvom klasického dotazníka, akým je Brief COPE.

Tab. 2 Korelačné koeficienty faktorov (Dotazník zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch a Brief COPE)

DOTAZNÍK ZVLÁDANIA NESPRAVODLIVOSTI V PARTNERSKÝCH VZŤAHOCH					
BRIEF COPE	Spolupráca	Sebapresadz.	Pomsta	Inštr. opora	Nonšalancia
Aktívne zvládanie	0.285**	0.213*	0.087	0.005	-0.030
Plánovanie	0.138	0.239*	0.262**	0.180	0.275**
Pozitívne prerámovanie	0.223*	0.121	0.178	0.123	0.339**
Akceptácia	0.154	0.138	0.186*	0.029	0.162
Humor	-0.182	-0.169	-0.025	0.059	0.335**
Religiozita a spiritualita	-0.136	-0.046	0.154	0.173	0.303**
Využívanie emocionálnej podpory	-0.219*	-0.119	0.050	0.160	0.380**
Použitie inštrumentálnej sociálnej podpory	-0.137	-0.085	0.050	0.261**	0.383**
Sebarozptýlenie	0.005	0.185*	0.314**	0.202*	0.475**
Popretie	-0.231*	-0.077	0.077	0.112	0.311**
Ventilovanie	-0.224*	-0.082	0.058	0.058	0.311**
Používanie drog	-0.226*	-0.121	-0.003	0.058	0.276**
Odangažované správanie	-0.246**	-0.014	0.110	0.110	0.414**
Sebaobviňovanie	0.157	0.119	0.139	0.209*	0.175

** korelácia je významná na hladine 0.01; * korelácia je významná na hladine 0.05

Ako už bolo spomenuté v teoretickej časti, to, ako sa nespravodlivá situácia vyrieši, častokrát závisí od oboch zúčastnených strán. Takéto stratégie (na rozdiel od klasických zvládacích stratégií) zohľadňujú synergický efekt. Charakter položiek nášho dotazníka jasne podčiarkuje prítomnosť daného rámca, preto sme ďalej analyzovali vzťahy medzi identifikovanými stratégiami zvládania nespravodlivosti a zvládacími spôsobmi, ktoré zachytáva dotazník ROCI II (Rahim & Magner,

1995). Využili sme korelačnú analýzu, ktorej výsledky v hodnotách Pearsonovho koeficientu uvádzame v Tab. 3.

Tab. 3 uvádza, že hodnota signifikantných korelácií medzi faktormi dotazníka zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch a faktormi v dotazníku ROCI II sa pohybovala od 0.207 do 0.658. Spolupráca je vo významnom, ale slabom pozitívnom vzťahu s prispôbením (0.306; $p < 0.01$), v stredne silnom pozitívnom vzťahu s kompromisom (0.563; $p < 0.01$) a v silnom pozitívnom vzťahu so spoluprácou (0.658; $p < 0.01$). Sebapresadzovanie je vo významnom slabom pozitívnom vzťahu s vyhýbaním (0.217; $p < 0.05$) a stredne silnom pozitívnom vzťahu so súťažiením (0.538; $p < 0.01$). Pomsta je taktiež vo významnom vzťahu s vyhýbaním (0.207; $p < 0.05$) - slabý pozitívny vzťah - a súťažiením (0.457; $p < 0.01$) - stredne silný pozitívny vzťah. Inštrumentálna opora je vo významnom slabom pozitívnom vzťahu so súťažiením (0.193; $p < 0.05$). A nakoniec, nonšalancia je vo významnom slabom pozitívnom vzťahu s kompromisom (0.201; $p < 0.05$), stredne silnom pozitívnom vzťahu s prispôbením (0.356; $p < 0.01$) a vyhýbaním (0.468; $p < 0.01$).

Tab. 3 Korelačné koeficienty faktorov (Dotazník zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch a ROCI II)

DOTAZNÍK ZVLÁDANIA NESPRAVODLIVOSTI V PARTNERSKÝCH VZŤAHOCH					
ROCI II					
	Spolupráca	Sebapresadz.	Pomsta	Inštr. opora	Nonšalancia
Vyhýbanie	0.044	0.217*	0.207*	0.111	0.468**
Súťaženie	-0.108	0.538**	0.457**	0.193*	-0.099
Kompromis	0.563**	0.150	-0.098	0.047	0.201*
Prispôbenie	0.306**	0.113	-0.006	0.040	0.356**
Spolupráca	0.658**	0.175	-0.102	-0.027	0.170

** korelácia je významná na hladine 0.01; * korelácia je významná na hladine 0.05

Diskusia

Cieľom príspevku bolo odhaliť stratégie zvládania využívané pri prežitej nespravodlivosti, čo zahŕňalo vývoj a konštrukciu dotazníka s následnou identifikáciou faktorovej štruktúry, overením vnútornej konzistencie a analýzou charakteru vzťahu s vybranými metodikami.

Novovytvorený dotazník bol podrobený EFA, nakoľko bolo našim zámerom zistiť, či je daný konštrukt sýtený viacerými faktormi. Na základe analýz sa nám podarilo identifikovať päť faktorov s akceptovateľnou vnútornou konzistenciou: (1) spolupráca ($\alpha = 0.848$), (2) sebapresadzovanie ($\alpha = 0.815$), (3) pomsta ($\alpha = 0.650$), (4) inštrumentálna opora ($\alpha = 0.700$) a (5) nonšalancia ($\alpha = 0.712$).

Výsledky považujeme za uspokojivé, nakoľko sa čiastočne prekrývajú aj s inými odbornými štúdiami v kontexte zvládacích stratégií, napríklad Skinnerová et al. (2003) vytvorili päť centrálnych kategórií: (1) zameranie na problém (z angl. *problem solving*), (2) vyhľadávanie opory (z angl. *support seeking*), (3) vyhýbanie sa (z angl. *avoidance*), (4) modifikácia pozornosti

(z angl. *distraction*), (5) pozitívna kognitívna zmena významu situácie (z angl. *positive cognitive restructuring*). Podobnosť našich výsledkov nachádzame tiež v príspevku už citovaných Pearlina a Schoolera (1978), ktorí poukázali na existenciu stratégií zvládania stresových situácií, ktoré zahŕňajú férový kompromis, ale tiež selektívne ignorovanie negatívnejších aspektov partnerského vzťahu, a v neposlednom rade aj odstúpenie od vyriešenia partnerských problémov. Zhodu je taktiež možné vidieť v štúdiu Wilmota a Hockerovej (2004), ktorí hovoria o súbore piatich možných stratégií; rozlišujú súťaženie, spoluprácu, vyhýbanie, prispôbenie a kompromis.

V súvislosti s odhalením charakteru nášho dotazníka sa ukázalo, že vzniknuté faktory korelovali významne a čiastočne v očakávanom smere s nástrojmi slúžiacimi k hodnoteniu konštruktov, ktoré možno pokladať za teoreticky súvisiace s konceptom zvládania.

Napriek tomu, že dotazník Brief COPE je zameraný na stratégie, ktoré hodnotia individuálnu schopnosť jedinca zvládnuť záťaž vo vzťahu k vlastnému Self, jeho vybrané subškály signifikantne korelovali s naším dotazníkom. Z hľadiska faktorov bola zistená pri spolupráci najsilnejšia korelácia s aktívnym zvládaním. Aktívne zvládanie vyjadruje úsilie urobiť niečo so situáciou, nájsť vhodnú stratégiu. Takýto aktívny prístup k problému a hľadanie riešenia je charakteristický aj pre položky spolupráce v našom dotazníku (snaha nájsť spoločné riešenie, snaha urovnať konflikt, vysvetľovanie). Z hľadiska diskriminačnej hodnoty, spolupráca v negatívnom smere najsilnejšie korelovala s odangažovaným správaním. Tento negatívny vzťah je logický, pretože vyššia miera snahy spolupracovať, participovať pri riešení nespravodlivej situácie je spojená so znižovaním tendencie reagovať v zmysle vzdania sa či ukončenia úsilia riešiť situáciu. Faktor sebaapresadzovanie najsilnejšie koreloval s plánovaním. Táto súvislosť odkazuje na pripravovanie si stratégie riešenia a snahu robiť všetko pre to, aby človek zlepšil svoju momentálnu situáciu. Takéto aktivity úzko súvisia so sebaapresadzovaním v partnerskom konflikte, pretože ukrivdená osoba sa snaží docieľiť zmenu a spravodlivosť cez argumentáciu alebo presadzovanie vlastného názoru. Faktor pomsta najsilnejšie koreloval so sebarozptýlením. Ako ukázali položky v našom dotazníku, pomsta nemusí byť vyjadrená len priamym „útokom“ na vinníka, ale tiež môže zahŕňať snahu úmyselne sa vyhýbať partnerovi/partnerke (voľne by sa možno dalo hovoriť o „tichej domácnosti“). Takýto odklon od priamej, horúcej agresie sa môže pretaviť do zamestnávania sa inými činnosťami, ktoré môžu byť implicitne namierené práve proti partnerovi/partnerke v snahe odplatiť sa mu a nahnevať ho/ju takýmto nedabateľným spôsobom. Inštrumentálna opora najsilnejšie korelovala s použitím inštrumentálnej sociálnej podpory. Tento významný vzťah odkazuje na podobnosť škál, ktoré zhodne vyjadrujú hľadanie rady a pomoci u iných, s pripomienkou, že v našom dotazníku je táto pomoc ešte diferencovaná z hľadiska tesnosti interpersonálnych vzťahov. Posledný faktor, nonšalancia mala z pomedzi piatich faktov najvyšší počet signifikantných korelácií so subškálami Brief COPE. Táto skutočnosť sa môže odrážať v charaktere samotného faktora, nakoľko zhlukuje reakcie, ktoré sú zamerané na prehliadanie, ignorovanie chýb, ťažkostí, zľahčovanie situácie, ponechanie si zranených citov pre seba či ustúpenie pre znovunastolenie harmónie vo vzťahu (t. j. priznám si vinu, aj keď nie je moja). Vo všeobecnosti by sa dalo povedať, že ide o akúsi tendenciu „ostať nad vecou“. Takéto spôsoby zvládania sú však v Brief COPE rozčlenené do viacerých subškál (ako napríklad pozitívne prerámovanie, humor, popretie a pod.). Však, najsilnejšia korelácia sa ukázala medzi nonšalanciou a sebarozptýlením, čo potvrdzuje naše domnienky nazerať na faktor ako na istú formu ignorovania alebo prehliadania nespravodlivosti, a tým si zachovať pozitívny obraz o vzťahu a partnerovi/partnerke.

Celkovo, výsledky priniesli miestami rozporuplné zistenia, ktoré vytvárajú ďalšie otázky a poskytujú tak priestor na budúci výskum. Obmedzením je veľký počet korelačných hodnôt medzi jednotlivými faktormi, ktoré sa získali prostredníctvom analýz. Viaceré zistenia nie sú jednoznačné a ich popisovanie stojí skôr na kvalitatívnom a individuálnom prístupe k položkám a ich zneniu. Nejednoznačnosť zistení sa môže odrážať aj vo fakte, že nami identifikované faktory majú rozličný počet položiek, a preto nemusia reprezentovať určitú, špecifickú stratégiu zvládania v jej úplnosti a tak, aby explicitne odrážali povahu daného faktora aj vo vzťahu k príbuzným konštruktom. Táto skutočnosť sa odrazila najmä v slabších hodnotách korelácií so subškálami dotazníka Brief COPE. Napriek tomu, je možné považovať dotazník Brief COPE ako dobrý vzor pre potvrdenie správnosti, že obsah novovzniknutých položiek zodpovedá tomu, čo zisťujú príslušné faktory. Podkladom pre toto tvrdenie je skutočnosť, že prakticky je možné subškály Brief COPE rozdeliť do troch skupín podľa toho, či sú orientované skôr na problém (aktívne zvládanie, plánovanie, použitie inštrumentálnej sociálnej podpory), emócie (využívanie emocionálnej podpory, pozitívne prerámovanie, popretie, akceptácia, religiozita a spiritualita, sebaobviňovanie) alebo ide o stratégie, ktoré majú maladaptívny charakter (ventilovanie, odangažované správanie, sebarozptýlenie). Dané delenie je možné aplikovať aj na nami identifikované stratégie. Faktor spolupráca vyjadruje aktívny postoj k riešeniu nespravodlivej situácie, kde sa kladie dôraz na komunikáciu a spoločné hľadanie riešenia k prospechu oboch strán, čo môže odkazovať na stratégiu zameranú na riešenie problému. Sebapresadzovanie charakterizuje asertívne, nespupracujúce správanie, presadzovanie vlastných záujmov na úkor druhých. V danom prípade sa využívajú taktiky ako kritika, odmietnutie, hostilita. Danú stratégiu považujeme skôr za maladaptívnu. Síce sa obeť aktívne stavia k problému a riešeniu nespravodlivej situácie, avšak na úkor druhej strany s cieľom výlučne hájiť svoje záujmy a potreby, čo môže mať negatívny dopad na kvalitu vzťahu. Faktor pomsty je možné zaradiť tiež k maladaptívnym stratégiám, pretože pomsta je reakciou odplaty s možným cieľom uškodiť, ublížiť druhej strane, čím môže „odvádzať“ jedinca od priamych, aktívnejších spôsobov zvládania nespravodlivosti a negatívne ovplyvňovať budúci vývoj vzťahu. Nami určená inštrumentálna opora sa podľa nášho názoru môže vzťahovať ako k problémovo orientovaným stratégiám, tak i k stratégiám zameraným na emócie. Toto presvedčenie je možné pochopiť cez konkrétne znenie položiek nášho dotazníka, keďže na jednej strane síce hovoria o vyhľadávaní inštrumentálnej pomoci (t.j. zameranie na problém), ale na strane druhej náš dotazník tiež diferencuje sociálnu oblasť, v ktorej je daná pomoc vyhľadávaná (oproti Brief COPE, ktorý len stručne hovorí o hľadaní rád a informácií). Náš dotazník rozlišuje sféru odborníkov, priateľov a rodinu, čo môže ovplyvniť chápanie toho, čo znamená hľadanie inštrumentálnej pomoci. Rady, poskytovanie pomoci od priateľov a rodiny môžu mať v sebe aj emočný náboj (t.j. orientácia na emócie), keďže ide o blízke vzťahy, pre ktoré je charakteristická pevná sociálna väzba so základom v dôvere, sociálnej opore a emocionálne silných opätovaných vzťahoch. Faktor nonšalancie bol síce z hľadiska počtu signifikantných korelácií so subškálami Brief COPE najkurióznejší v rámci jeho charakteristiky, avšak máme za to, že ide o faktor spadajúci pod maladaptívne stratégie, pretože jeho charakteristickou črtou je únik od problému a (ne)vedomé ignorovanie ťažkostí s cieľom udržať si pozitívnu ilúziu o partnerovi/partnerke a vzťahu. Pre budúci výskum bude však nutné zamerať sa na špecifikáciu faktora nonšalancie s možnosťou vylúčiť niektoré viacznačné položky či pokúsiť sa o ich preformulovanie pre vyššiu mieru jednoznačnosti.

Máme za to, že naše zistenia posúvajú novovytvorený dotazník mimo sféru tradičných dotazníkov zvládania, pretože jeho položky pracujú a berú do úvahy predovšetkým postoj voči partnerovi/partnerke a vzťahu a nielen postoj voči sebe samému pri zvládaní nespravodlivosti.

Z hľadiska korelácií našich faktorov a faktorov dotazníka ROCI II sa taktiež preukázali viaceré významné korelácie. Vyššiu mieru zhody či tesnosti vzťahov je možné vidieť práve pri porovnaní s dotazníkom ROCI II (v porovnaní s Brief COPE). Tu boli hodnoty korelácií podstatne vyššie a aj charakter subškál ROCI II je v príbuznom vzťahu s našimi škálami (nielen súvis znenia jednotlivých položiek ako to bolo v prípade Brief COPE, ale aj názvy škál sú podobné a vysoko korelujú). Vyššie miery korelačných hodnôt sa odrážajú práve v skutočnosti, že dotazník ROCI II pracuje so subškálami na dimenzii (a) miery záujmu o seba a (b) miery záujmu o druhých (Rahim, 1983), čo sa prejavuje aj v našich faktoroch. Faktor spolupráca najsilnejšie koreloval so spoluprácou v dotazníku ROCI II - tento vzťah nám potvrdzuje homogénnosť charakteru položiek vo vybraných konštruktoch, ktoré odkazujú na vysokú úroveň záujmu o vlastné ciele a ciele druhých, podporu vzťahu a snahu hľadať spoločné riešenia prospešné pre obe zúčastnené strany. Sebapresadzovanie najsilnejšie korelovalo so súťažením. Súťaživý štýl sa vyznačuje istou pribojnosťou, charakterizuje ho asertívne až agresívne a nespolupracujúce správanie, presadzovanie vlastných záujmov na úkor druhých. V danom prípade sa využívajú taktiky ako kritika, odmietnutie, hostilita, predpokladajúce poznámky alebo popretie zodpovednosti (Wilmot & Hocker, 2004). Všetky spomínané indikátory sa objavujú aj v našich položkách, ktoré charakterizujú faktor sebapresadzovania. Je logické, že jedinec, ktorý sa snaží „mať navrch“ vo vzťahu k svojmu partnerovi/partnerke, bude využívať stratégiu výčitiek, obviňovania či psychologického nátlaku. Pomsta najsilnejšie korelovala taktiež so súťažením. Vyššie spomenuté taktiky (asertívne až agresívne správanie, hostilita a i.) nemusí jednotliviec použiť len výhradne za účelom presadenia vlastných názorov či potrieb, ale tiež pri snahe ublížiť partnerovi a potrestať ho za vzniknutú nespravodlivosť. Zhodne pri sebapresadzovaní aj pomste, ide o preukázanie moci, dominancie a jej využitie proti partnerovi. Túto skutočnosť potvrdzujú aj Aquino, Tripp a Bies (2006), ktorí tvrdia, že ak obeť vníma vysokú mieru vlastnej moci, pravdepodobne bude jej zámerom pomstiť sa vinníkovi. Naopak, ak bude subjektívna percepcia moci nízka, obeť sa bude snažiť odpustiť alebo uzmiert' sa s vinníkom. Inštrumentálna opora korelovala iba so súťažením (v porovnaní s ostatnými faktormi, ktoré korelovali so súťažením, však bola táto korelácia len veľmi slabá). Inštrumentálna opora sa vyznačuje hľadaním rád alebo informácií v externých zdrojoch. Takáto potreba informovanosti môže zvyšovať mieru odbornosti a argumentačných schopností, ktoré môžu byť následne využívané práve pri presadzovaní si vlastných záujmov. A na záver, faktor nonšalancie bol v najsilnejšom vzťahu s vyhýbaním; človek, ktorý má snahu „byť nad vecou“ bude mať pravdepodobne snahu popierať konflikt, vykrúcať sa alebo zmeniť tému (Wilmot & Hocker, 2004).

Záver

Fakt, že jednotlivé stratégie zvládania korelovali s uvedenými konštruktmi v rôznej miere, poukazuje na relevantnosť konceptualizácie zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch ako viacdimenzionálneho konštruktu a jeho dôležité postavenie v rade klasických dotazníkov, ktoré nie sú schopné zachytiť jemné odtiene zvládania z hľadiska interakčného procesu. Na základe

odlišne silných vzťahov medzi nimi možno vysvetliť nielen psychologickú podstatu jednotlivých zvládacích stratégií v partnerskom vzťahu, ale tiež spresniť psychologické definície konštruktov spravodlivosti v partnerských vzťahoch.

Dotazník zvládania nespravodlivosti v partnerských vzťahoch má z hľadiska vzťahu k teoreticky príbuzným a aj vzdialeným konštruktom istú výpovednú hodnotu. Pre ďalšie potvrdenie uspokojujúcich psychometrických vlastností je nutné pokračovať v overovaní dotazníka aj na iných súboroch či vekových kategóriách.

Pri budúcom výskume sa nám ako vhodné javí mať na pamäti, že špecifikum daného problému sa otvára na pozadí prepojenia troch premenných. Po prvé, ide o nespravodlivosť, ktorá vo všeobecnosti vyvoláva u ľudí negatívne prežívanie s tendenciou prinavrátiť spravodlivosť a rovnováhu. Vnímanie férovosti v kontexte partnerského vzťahu je však osobitá oblasť celého konceptu spravodlivosti, pretože obeť nespravodlivosti udržiava vrúcny a blízky vzťah s druhou osobou, záleží jej na vzťahu, ale v tom istom momente má konkrétny problém s partnerom/partnerkou, ktorý/-á nespravodlivosť vyvolal/-a, a druhá strana (t.j. obeť) sa cíti ukrivdená a dotknutá. Vnímanie nespravodlivosti tým pádom môže viesť ku konfliktu. Po druhé, ak nastane konfliktná situácia z prežitej nespravodlivosti, človek ju potrebuje zvládnuť, na čo mu slúžia zvládacie stratégie, ktoré využíva vo väčšine stresových situácií. A po tretie, i keď človek má zaužívané isté stratégie zvládania, tieto stratégie vypovedajú vo väčšej miere o jeho individuálnych schopnostiach reagovať určitým spôsobom v sociálnych kontextoch. Avšak, neférovosť zo strany partnera/partnerky si žiada zapojiť skôr interaktívne zvládacie stratégie. Už nejde len o samotné vyrovnanie sa s konfliktom, ale pripája sa tu najmä synergický efekt, pretože obe strany sa podieľajú na vzniku, udržiavaní a riešení konfliktu, ktorý bol dôsledkom nespravodlivosti.

Literatúra

- Aquino, K., Tripp, T. M., & Bies, R. J. (2006). Getting Even or Moving On? Power, Procedural Justice, and Types of Offense as Predictors of Revenge, Forgiveness, Reconciliation, and Avoidance in Organizations. *Journal of Applied Psychology*, 91(3), 653-668.
- Aumer-Ryan, K., Hatfield, E., & Frey, R. (2006). Equity in romantic relationships: an analysis across self-construal and culture. *Unpublished manuscript*. University of Texas, Austin, TX.
- Callan, M. J., Harvey, A. J., & Sutton, R. M. (2014). Rejecting Victims of Misfortune Reduces Delaydiscounting. *Journal of Experimental Social Psychology*, 51, 41-44.
- Carver, C. (1997). You Want to Measure Coping but Your Protocol's Too Long: Consider Brief Cope. *International Journal of Behavioral medicine*, 4, 92 - 100.
- Folkman, S., Lazarus, R. S., Dunkel-Schetter, C., DeLongis, A., & Gruen, R. J. (1986). Dynamics of a stressful encounter: Cognitive appraisal, coping, and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 992-1003.
- Frisco, M., & Williams, K. (2003). Perceived housework equity, marital happiness, and divorce in dual-earner households. *Journal of Family Issues*, 24(1), 51-73.
- Goldman, B. M., Cropanzano, R., Stein, J. H., Shapiro, D. L., Thatcher, S., & Ko, J. (2007). The role of ideology in mediated disputes at work: A justice perspective. *International Journal of Conflict Management*, 19(3), 210-233.
- Hafer, C. L., & Gosse, L. (2011). Predicting Alternative Strategies for Preserving a Belief in a Just World: The Case of Repressive Coping Style. *European Journal of Personality*, 41, 730-739.

- Jehn, K. A. (1995). A multimethod examination of the benefits and detriments of intragroup conflict. *Administrative Science Quarterly*, 40, 256-282.
- Koper, G., Van Knippenberg, D., Bouhuijs, F., Vermunt, R., & Wilke, H. (1993). Procedural fairness and self-esteem. *European Journal of Social Psychology*, 23, 313-325.
- Lovaš, L. (2011). Sebakontrola a agresia: Dôvody inhibície agresívneho správania. In L. Lovaš, & M. Mesárošová (Eds.), *Psychologické aspekty a kontexty sebaregulácie*. (pp. 45-50). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika.
- Mikula, G., Scherer, K., R., & Athenstaedt, U. (1998). The Role of Injustice in the Elicitation of Differential Emotional Reactions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(7), 769-783.
- Mikula, G., & Wenzel, M. (2000). Justice and social conflict. *International Journal of Psychology*, 35, 126-135.
- Parkes, K. R. (1986). Coping in stressful episodes: The role of individual differences, environmental factors, and situational characteristics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1277-1292.
- Pearlin, L. I., & Schooler, C. (1978). The Structure of Coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19, 2-21.
- Priesemuth, M., Arnaud, A., & Schminke, M. (2013). Bad behavior in groups: The impact of overall justice climate and functional dependence on counterproductive work behavior in work units. *Group & Organization Management*, 38(2), 230-257.
- Rahim, M. A. (1983). A Measure of Styles of Handling Interpersonal Conflict. *Academy of Management Journal*, 26, 368-376.
- Rahim, M. A., & Magner, N. R. (1995). Confirmatory Factor Analysis of the Styles of Handling Interpersonal Conflict: First-order Factor Model and Its Invariance Across Groups. *Journal of Applied Psychology*, 80(1), 122-132.
- Rand, D. G., Greene, J. D., & Nowak, M. A. (2012). Spontaneous Giving and Calculated Greed. *Nature*, 489, 427-430.
- Schoeb, G., Belzile, M., Brassard, A., Desruisseaux, L. M., Potvin, C., Blais, M., & Bruyninx, S. (2013). The perceived equity and equality of sexual practices scale: validation of a measure of equity and equality within couples. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 22(1), 25-39.
- Skinner, E. A., Edge, K., Altman, J., & Sherwood, H. (2003). Searching for the Structure of Coping: A Review and Critique of Category System for Classifying Ways of Coping. *Psychological Bulletin*, 129(2), 216-269.
- Su, Ch., Zhou, K. Z., Zhou, N., & Li, J. J. (2008). Harmonizing Conflict in Husband-Wife Purchase Decision Making: Perceived Fairness and Spousal Influence Dynamics. *Journal of Academy of Marketing Science*, 36(3), 378-394.
- Törnblom, K. Y. (1977). Magnitude and Source of Compensation in Two Situations of Distributive Injustice. *Acta Sociologica*, 20(1), 75-95.
- Uehara, S., Nakagawa, T., Mori, T., & Ohbuchi, K. (2012). When does anger evoke self-interest and fairness motives? The moderating effects of perceived responsibility for needs. *Japanese Psychological Research*, 54(2), 137-149.
- Wilmot, W. W., & Hocker, J. L. (2004). *Interpersonálny Konflikt*. Bratislava: Ikar.
- Zacchilli, T., Hendrick, C., & Hendrick, S. (2009). The Romantic Partner Conflict Scale: A New Scale to Measure Relationship Conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26, 1073-1096.

Příloha*Dotazník zvládania nespravodlivosti v partnerskom vzťahu*

Vyhodnocovací klíč:

1. spolupráca: 18,5,17,21,35,29,2,7,1,33,37
2. sebaapresadzovanie: 3,12,23,20,9,14,25,10,15,26,4,36,13
3. pomsta: 8,30,6
4. inštrumentálna opora: 19,28,16,27
5. nonšalancia: 32,34,24,11,31,22,38

Keď sa ku Vám partner/-ka zachoval/-a neférov, do akej miery ste sa správali nasledujúcimi spôsobmi? (Jednotlivé výroky ohodnoťte na škále 1 - 6, pričom: 1-vôbec nie, 6-veľmi).

1. Snažil/-a som sa urovnať to.	1 2 3 4 5 6
2. Odpustil/-a som jej/mu.	1 2 3 4 5 6
3. Snažil/-a som sa „jej/jemu otvoriť oči“, aby si uvedomil/-a, čo spravil/-a.	1 2 3 4 5 6
4. Dookola som premýšľal/-a o danej neférovej situácii.	1 2 3 4 5 6
5. Snažili sa pochopiť jeden druhého.	1 2 3 4 5 6
6. Vrátil/-a som jej/mu to.	1 2 3 4 5 6
7. Snažil/-a som sa zjednať kompromis.	1 2 3 4 5 6
8. Zámerne som sa s ňou/ním nerozprával/-a nejaké obdobie.	1 2 3 4 5 6
9. Hádali sme sa.	1 2 3 4 5 6
10. Snažil/-a som sa dokázať jej/mu, že spravil/-a zle a dookola jej/mu to pripomínať.	1 2 3 4 5 6
11. Hovoril/-a som si, že to nie je až také dôležité.	1 2 3 4 5 6
12. Snažil/-a som sa využiť rôzne argumenty na to, aby sa v budúcnosti prispôbil/-a.	1 2 3 4 5 6
13. Presadzoval/-a som si svoj názor.	1 2 3 4 5 6
14. Vyčítal/-a som jej/mu to.	1 2 3 4 5 6
15. Požiadal/-a som ju/ho, aby sa viac zaujímal/-a o moje potreby, túžby, pocity.	1 2 3 4 5 6
16. Požiadal/-a som o radu mojich priateľov, známych pri riešení danej neférovej situácie.	1 2 3 4 5 6
17. Vysvetlili sme si, čo je pre koho dôležité.	1 2 3 4 5 6
18. Snažili sme sa nájsť spoločné riešenie a poučiť sa z tejto chyby.	1 2 3 4 5 6
19. Požiadal/-a som o radu mojich príbuzných pri riešení danej neférovej situácie.	1 2 3 4 5 6
20. Snažil/-a som sa jej/mu to vysvetliť, ale vôbec to nechápal/-a.	1 2 3 4 5 6
21. Snažili sme sa nájsť spoločnú dohodu.	1 2 3 4 5 6
22. Priznal/-a som si vinu, aj keď nebola moja.	1 2 3 4 5 6

23. Obhajoval/-a som si svoje stanovisko. 1 2 3 4 5 6
24. Snažil/-a som sa jej/mu odpustiť, aj keď si nepriznal/-a svoju vinu. 1 2 3 4 5 6
25. Povedal/-a som jej/mu, že mi krivdil/-a. 1 2 3 4 5 6
26. Čakal/-a som, kým sa mi príde ospravedlniť. 1 2 3 4 5 6
27. Požiadal/-a som o radu odborníka (psychológ, lekár a i.) pri riešení danej neférovej situácie. 1 2 3 4 5 6
28. Hľadal/-a som informácie v knihách a časopisoch, ako zvládnuť danú situáciu. 1 2 3 4 5 6
29. Snažil/-a som sa pochopiť jej/jeho situáciu a „vžiť sa do jej/jeho kože“. 1 2 3 4 5 6
30. Snažil/-a som „držať sa jej/mu z cesty“ určitý čas. 1 2 3 4 5 6
31. Ponechal/-a som si svoje zranené pocity pre seba. 1 2 3 4 5 6
32. Snažil/-a som sa prehliadnuť jej/jeho chybu a sústrediť sa iba na dobré veci. 1 2 3 4 5 6
33. Pýtal/-a som sa jej/ho, v čom je problém, čo jej/mu vadí. 1 2 3 4 5 6
34. Snažil/-a som sa ignorovať ťažkosti sústredením sa na dobré veci. 1 2 3 4 5 6
35. Snažili sme sa to riešiť spoločnou konverzáciou. 1 2 3 4 5 6
36. Všetko som jej/mu povedal/-a, aby sa mi uľavilo. 1 2 3 4 5 6
37. Snažili sme sa, aby sa takáto situácia už nezopakovala. 1 2 3 4 5 6
38. Nechal/-a som to tak, čas všetko spraví. 1 2 3 4 5 6